

v bistvu atemporalen trenutek, ki kaže na ahistorično podobo antropologije. Raziskava sedanjika terja analizo vloge pripovedovalca, opisanega "objekta" pripovedi in vloge jezika glede na različne vrste diskurza. Po Fikfaku etnografski sedanjik sam po sebi ni sporen kot forma, pač pa je sporna "njegova raba kot sprevrnjeno zrcalo, kot ideološki lom, ko z njim pisec vzpostavlja določena razmerja, ko z njim opisani vsebini omogoči videz brezčasnosti, brezplastnosti...". Pri razmerju raziskovalec - informator gre za osnovno vprašanje komunikacije. Sporočevalec (zbiralec) je med dvema svetovoma - med svetom informatorja in svetom bralca, zato je tudi po svojem položaju prevajalec. Izbrati mora primeren jezik, da bo zadostil kriterijem resnične upodobitve in da bo sporočilo naslovniku dovolj razumljivo in dovolj mikavno, da ga bo prebral. Fikfak z "jezikom" misli v prvi vrsti na besedišče, s katerim so narodopisci opisovali življenje, ljudi, njihove šege in navade. Problem jezika je problem terminologije v smislu poimenovanja stvari in pojavov, ki pa niso za vselej določena, saj se spreminjajo s pogledi. V 19. st. je bil nemški jezik "lingua franca" v znanosti in med raziskovalci v Habsburški monarhiji. Problem terminologije je bil in je še danes splošen. Fikfak ponazarja ta problem pri pojmih šega, navada in običaj. Definicije predmeta opisovanja, zbiranja, zanimanja nihajo med dvema možnostima: prva misli pod šegami in navadami "totalno" kot način ali posebno obliko življenja, po čemer se narodi, pokrajine ali naselja ločijo med seboj; drugi pogled misli šege kot del narodnega življenja, kot "partikularno", kot tisto, kar označuje posebne dogodke v življenju skupnosti ali posameznika in je nekaj enakovrednega pesmim, prozi ipd. Gre za razliko med prikazovanjem ljudskega življenja in med šegami in navadami, ki naj pomenijo to ljudsko življenje.

Knjiga odpira vprašanja o tem, kako naj današnji bralec razume dela, ki so v iskanju slovenstva in pomena kulture za narodovo samoopredelitev marsikdaj zamolčala informatorjevo izvirno govorico ter njegov jezik in občutja zapisala tako, da bi bila sprejemljiva mestno izobraženemu naslovniku. Kljub široko zastavljenemu naslovu delo le ni namenjeno širokemu krogu bralcev, saj gre za natančno raziskavo tedaj objavljenih besedil, ki prikazujejo nastajanje in oblikovanje narodopisja na Slovenskem ter nekatere temeljne dileme tistega časa.

Tina Novak Pucer

Marina Cattaruzza: SOCIALISMO ADRIATICO.

La socialdemocrazia di lingua italiana nei territori costieri della Monarchia asburgica: 1888-1915. Roma, Piero Lacaita Editore, 1998, 192 strani.

Po daljšem času imamo pred sabo novo delo o zgodovini tržaškega in istrskega ter v manjši meri goriškega

in dalmatinskega socialističnega gibanja za časa Avstrije. Kot že pred mnogimi leti s študijo o izvori tržaškega proletariata *La formazione del proletariato urbano* je Marina Cattaruzza tudi tokrat prispevala temeljno delo o delavskem in socialističnem gibanju ob Jadranu. Tako veljavo dajejo knjigi uporabljeni primarni viri in znanstvena literatura ter novi prijemi in vidiki preučevanja, ki jih uvaja. Glede zgodovinske literature moramo žal beležiti, da je avtorica upoštevala le znanstvena dela v italijanskem in nemškem jeziku, spregledala pa je prispevke slovenskega zgodovinarja, vsaj one, ki se ne tičejo izključno Trsta in/ali niso bili objavljeni v nemščini in/ali italijanščini. To je nedvomno vidna hiba za tako pomembno delo, saj je bil razvoj socializma v Trstu tesno povezan s socialističnim gibanjem na Kranjskem in Štajerskem, ki je tržaškemu nudil dobršen del vodilnega kadra in je tržaško delavsko gibanje vključil v širši kontekst avstrijske socialdemokracije, kar avtorica sicer priznava. Vendar je treba Cattaruzzi priznati, da je prva italijanska raziskovalka, ki slovenske komponente objadranskega delavskega gibanja ne obravnava ločeno in mimogrede, ampak kot sestavni del socialističnega gibanja v Avstrijskem Primorju.

Tak pristop odgovarja predpostavki, ki je jasno izražena v uvodu. Zavračujoč nacionalne vidike preučevanja kot zavajajoče, Cattaruzza izrecno poudarja, da je za pravilno dojetje zgodovine socializma ob Jadranu potrebno to gibanje postaviti v njegov naravni in edini pravilni okvir, v okvir avstrijske socialdemokracije. Avtorica priznava obstoj krajevnih posebnosti, ki so pogojevale jadranski socializem in njegove posamezne regionalno opredeljene komponente (ki jih tudi upošteva in izpostavlja), vendar poudarja, da so se jadranski socialisti gibal v mejah teoretičnih in organizacijskih postavk vseavstrijske socialdemokracije. In v ta okvir je treba vključiti tudi odgovore, ki so jih razne komponente jadranskega socializma dajale na vprašanje mednacionalnih odnosov znotraj proletariata, ki je bilo osrednje vprašanje, od katerega je bil odvisen razvoj socialističnega gibanja ob Jadranu.

Prvo poglavje pogloblja začetke in izvore delavskega gibanja v Trstu, prvemu in najpomembnejšem žarišču socialističnega gibanja ob Jadranu. Značilnosti nastajanja tržaškega proletariata so pogojevali tudi načine uveljavljanja socialističnega gibanja in mu oblikovale njegove specifične poteze. Cattaruzza izpostavlja prisotnost dveh različno usmerjenih skupin znotraj tržaškega socialističnega gibanja, ki sta bili prisotni predvsem v začetni dobi, a sta se obdržali tudi kasneje. Prva je bila v tesni zvezi z osrednjim vodstvom avstrijske socialdemokracije in je v Trstu skušala uveljavljati vseavstrijske modele organiziranja in ideološke prvine. Na začetku so to komponento sestavljali predvsem aktivisti slovenske in nemške narodnosti, ki so prišli v Trst iz Štajerske, Kranjske ali Koroške. Na drugi strani pa je bila

prisotna bolj lokalistično označena komponenta, ki so jo sestavljali aktivisti, ki so v mnogih primerih prihajali iz vrst italijanskih liberal-nacionalnih delavskih organizacij in so bili pod vplivom italijanske inačice socializma z močno prisotnostjo mazzinijevih in anarhističnih ideoloških elementov. Ti dve komponenti sta dolgo časa delovali vzporedno, čeprav z občasnimi stiki. Za dokončno uveljavitev socialističnega gibanja v Trstu pa je bilo potrebno, da ti dve skupini navežeta solidnejše stike in sodelovanje. Ko je leta 1888 do tega končno prišlo, je tržaški socializem dobil svojo prvo množično izrecno socialistično politično organizacijo, *Confederazione operaia - Delavsko zvezo*. Prva skupina je dala pobudo za nastanek organizacije, ki je tržaškemu delavskemu gibanju nudila perspektivo vključitve v širše socialistično gibanje avstrijskega dela dvojne monarhije. Drugi, predvsem italijanski tržaški delavski organizator Ucekar, pa so dali na razpolago svoje krepkejši vezi s tržaškim proletariatom. To pa še ni pomenilo, da je bilo protislovje med tema dvema vejama tržaškega socializma preseženo.

O tem govori drugo poglavje, ki prikazuje razvoj socialističnega gibanja do konca stoletja. Po razpustu Delavske zveze se je nasprotje med na vseavstrijske modele in vodstvo vezano strujo ter lokalistično označeno komponento nadaljevalo, sedaj sicer znotraj enotnega socialističnega gibanja. V tej fazi se je nasprotje, tudi zaradi velike vloge, ki so jo igrale v tržaškem gibanju izrazite osebnosti, izkristaliziralo okoli figur slovenskega organizatorja Ludvika Zadnika in že omenjenega Ucekarja. Zadnik je imel neposredne zveze s strankinim vodstvom in je skušal tudi v Trstu uveljaviti model organizacije (*Obče delavsko pravovarstveno, izobraževalno in podporno društvo*), ki se je bil obnesel na Kranjskem in Štajerskem. Vendar je Ucekarjev negativen odnos do Zadnikovega društva, ki je bilo poudarjeno večnacionalno in je temeljilo na enakopravnosti delavcev vseh narodnosti, onemogočilo uspeh Zadnikove pobude. Nasprotje je zadobilo tudi nacionalni značaj, saj je Ucekar Zadnika označeval za nacionalista, sam pa je zatrjeval, da je treba Slovence prepričati, naj "taktično" piznajo in sprejmejo, da je v Trstu "deželni jezik" le italijanski. Iz neuspeha Zadnikovega društva, v katerega so vstopili le slovenski delavci in je kmalu prišlo pod vpliv narodnjakov, izvaja Cattaruzza sklep, da ni nobena organizacija, ki je nastala na pobudo slovenskih socialistov, uspela pritegniti italijanskih delavcev in je bila torej obsojena na neuspeh, saj so ti tvorili večino tržaškega delavstva. Prezre pa dejstvo, da je bil med italijanskimi socialisti močno prisoten vpliv liberal-nacionalnih nacionalističnih predsodkov in dogm. Lep primer tega je že zgoraj omenjeno stališče Ucekarja, kasneje pa je taka pogojenost ne prav redke italijanske socialiste privedla v šovinizem in privilegiranje "obrambe italijanstva". Sicer pa ta pojav ni bil domač le med italijanskimi socialisti, saj se je tudi sam

Zadnik kasneje priključil slovenski "nacionalno-socialistični" Narodni delavski organizaciji (ki jo je Regent v svojih spomini označeval kratkomašo za parafasistično).

Konec tega obdobja je prinesel nekaj pomembnih novosti za tržaško socialistično gibanje. V prvi vrsti je z nastankom Lega sociale democratica (LSD - Socialno demokratske zveze) prišlo do dokončne organizacijske ločitve med italijanskimi in slovenskimi socialisti, ki so si leta 1897 ustanovili Jugoslovansko socialdemokratsko stranko (JSDS). Po drugi strani pa so v članstvu LSD prvič prevladovali nekvalificirani mezdni delavci, medtem ko so bili v prejšnjih socialističnih društvih prisotni predvsem kvalificirani delavci in obrtniki.

Tudi v novi organizacijski strukturi, ki so si jo dali italijanski jadranski socialisti leta 1897, Partito social democratico del Litorale e della Dalmazia (Social demokratska stranka Primorja in Dalmacije), so za nekaj časa bila prisotna stara protislovja in značilnosti, kar nam avtorica prikaže v četrtem poglavju. Tako je npr. večina delegatov na ustanovnem zboru stranke zavrnila italijansko nacionalno označenost novonastale jadranske sekcije vseavstrijske stranke in glasovala za to, da sekcija ohrani večnacionalni značaj. Cattaruzza poudarja, da je zaradi šibkih vezi z osrednjim vodstvom avstrijske socialdemokracije tržaške (posebno pa dalmatinske) vodilne kadre označevalo "vojvodstvo", idološka šibkost in avanturizem. Vse to je bilo po eni strani odraz posebnih značilnosti tržaškega proletariata, po drugi pa je oteževalo uvajanje organizacijskih modelov (in mentalitete) nemško-avstrijske socialdemokracije. V samem vodstvu stranke so bile lokalistične težnje krepko prisotne vse do leta 1902, ko je nekaj skoraj sočasnih dogodkov privedlo do globokih preobratov. Najprej je s smrtjo Ucekarja "avtonomistična" struja ostala brez edinega sposobnega voditelja. Kmalu za tem so na strankinem kongresu izvolili za tajnika Pittonija, ki je kaj kmalu postal karizmatična figura stranke in je njeno strukturo in oblike delovanja povsem uskladil s splošnim modelom in odpravil vsako krajevno posebnost. V tem smislu je bilo tudi preimenovanje stranke v Partito socialista operaio in Austria - Sezione italiana adriatica (Socialistična delavska stranka Avstrije - Italijanska jadranska sekcija), kar je pomenilo sprejetje razdelitve skupne avstrijske stranke na nacionalni osnovi. Leto 1902 pa je bilo pomembno tudi zaradi stavke Lloydovih kurjačev, ki je imela kot posledico okrepitev prestiža stranke in velik priliv novega članstva.

Jugoslovanski socialdemokratski stranki oz. slovenskim socialistom je posvečeno peto poglavje. Cattaruzza izhaja iz ugotovitve, da so slovenski socialisti lahko računali na mnogo tesnejše stike z dunajskim vodstvom kot njihovi italijanski sodruzi in da je JSDS, za razliko od italijanske jadranske sekcije, že od nastanka leta 1897 delovala na izrecno nacionalni osnovi. V Trstu naj bi JSDS bila številčno šibka, s pomembno delavsko bazo le med železničarji (vendar je bilo samo v Trstu v

sindikate vpisano enako število slovenskih delavcev - 2.500 kot na celotnem Kranjskem) in z velikimi težavami pri prodiranju med kmečko ali polkmečko slovensko prebivalstvo tržaške okolice. Cattaruzza navaja namreč poročilo vodstva tržaške JSDS, ki je ugotavljalo, da je večina mestnega delavstva italijanske narodnosti in da bi torej za stranko prišli v poštev predvsem Slovenci iz okolice, ki pa naj bi bili v veliki večini nepismeni. Vendar so težave pri organiziranju okoliškega prebivalstva izvirale predvsem iz pomanjkanja izdelanega strankinega programa glede kmečkega vprašanja in zaradi moči in uspešnosti krščanskih socialcev. Vse to nam daje podobo JSDS kot tujka v mestu, ki naj bi uspela organizirati le "uvožene" slovenske delavce. Ta slika pa se zdi vsaj v nekaterih vidikih precej vprašljiva. Težave pri organiziranju tržaškega delavstva ni imela le JSDS, ampak so bremenile celotno socialistično gibanje v Trstu. Znano je npr., da je bil vsaj do leta 1902 odstotek sindikaliziranih delavcev v Trstu izredno nizek. Poleg tega se mi zdi avtoričino zanašanje na poročila voditeljev JSDS prenašljivo, saj bi bilo potrebno njihove podatke o številu slovenskih delavcev v socialdemokratskih sindikatih primerjati z gradivom, ki so ga proizvedle tržaške strokovne organizacije. Stvar bi nedvomno ne bila enostavna, saj je iz tega gradiva nacionalnost vpisanih težko razberljiva, vendar pa nekateri podatki (kot npr. razširjenost uporabe trojezičnih naslovov in žigov, številna poročila v slovensščini ter vidna prisotnost slovenskih sindikalnih voditeljev v strokovnih organizacijah) zaključke Cattaruzze postavljajo v velik dvom.

Odnosi med slovenskimi in italijanskimi socialisti so označeni kot dobri, kar spreverča trditve Ivana Regenta o sožitju brez sodelovanja. Bolj problematične so ocene glede vloge, pomena in moči Narodne delavske organizacije, narodnjaške nacionalno socialistične organizacije, ki naj bi po letu 1904 postala med slovenskim delavstvom enakovredna (in v posameznih momentih tudi močnejši) tekmeč JSDS in socialdemokratskih strokovnih organizacij. V zvezi z NDO je posebej zanimiva trditev, da je delovanje narodnjakov vsaj od leta 1905 imelo odkrit namen zanikovati politično hegemonijo italijanskih liberal-nacionalcev.

Posebna pozornost je namenjena stališčem vodilnih slovenskih socialistov glede nacionalnega vprašanja. Izpostavljen je Kristanov originalni pristop, ki je temeljil na svobodnem opredeljevanju posameznika. Bolj kritična je avtorica do Tume, ki mu očita začetno privilegiranje interesov jugoslovanskih narodov v obravnavanju vprašanja Trsta in njegove pripadnosti (seveda znotraj habsburškega okvira). To stališče naj bi spremenil le, ko je habsburška perspektiva ob koncu vojne dokončno zatonila in ko je prešel k zagovarjanju ideje o samostojnem Trstu.

V primerjavi s svojimi italijanskimi sodrugji je slovenskim socialistom priznana velika sposobnost pri na-

črtnem taktičnem izrabljanju nacionalnega vprašanja. Italijanski socialisti naj bi bili ostali zvesti načelnemu internacionalizmu, ki jih je vodil do stroge ločitve od drugih italijanskih strank v Trstu. Pittoni in tovariši naj bi tudi na tem področju le povzemali in uresničevali uradna stališča vseavstrijske stranke. To tudi zaradi tega, ker dolgo časa (do nastopa Angela Vivanteja) niso bili sposobni izdelati nobene originalne analize nacionalnega problema v jadranskih deželah.

Naslednje poglavje obravnava socializem v Istri. Nekaj prostora je sicer namenjenega tudi razvoju socializma v Dalmaciji, vendar je osrednja pozornost namenjena Istri. Cattaruzza ugotavlja, da se je tu italijansko socialistično gibanje rodilo iz prizadevanj nekaterih prosvetljenih pripadnikov meščanstva. To je tudi močno vplivalo na usmerjenost italijanske stranke, ki je bila mnogo manj internacionalistična od tržaške. Nacionalne zahteve Slovencev in Hrvatov so istrski italijanski socialisti tofmačili kot gibanje nevednih in neciviliziranih kmečkih mas, ki so jih reakcionarni in klerikalni voditelji izrabljali za spodkopavanje svobosčin in pridobitev italijanskega liberalizma. Obramba in širitev italijanstva sta bila tako enačena z obrambo in razširjanjem višje civilizacije, ki bi nudila boljše izhodiščne pozicije za socialistično preobrazbo družbe. Nekateri istrski italijanski socialisti so šli celo tako daleč, da so iz bojzani pred okrepitevijo hrvaških "klerikalcev" nasprotovali uvedbi splošne moške volilne pravice. Ob vsem tem pa so imeli italijanski socialisti v Istri mnogo več posluha za kmečko vprašanje, saj jih je v to silila istrska stvarnost. Njihova prizadevanja za zaokrožen agrarni program stranke pa so pri tržaških socialistih, ki so bili v jadranski sekciji vodilni, naletela na gluha ušesa. Istrski italijanski socializem, ki ga Cattaruzza opredeljuje kot zelo bližnjega levemu radikalizmu, pa je znal požeti tudi lepe uspehe, predvsem volilne, saj je bil npr. že leta 1904 v Vižinadi izvoljen za župana socialist Ritossa.

V šestem poglavju nam je prikazano delovanje italijanske socialistične sekcije v tržaški stvarnosti. Najprej nam avtorica prikaže splošne značilnosti tržaškega proletariata, ki ga označuje kot močno nediscipliniranega in upornega. Tržaška stranka je, v skladu s splošnimi značilnostmi avstromarksizma, imela vzgojno in gradualistično vizijo delovanja. Proletarci naj bi bili v raznih političnih, sindikalnih, kulturnih, celo športnih organizacijah stranke organizirani od rojstva pa do smrti. Tržaška stvarnost, predvsem pa proletariati, pa se nista dala kar tako utesniti v že pripravljene kalupe. Na to so tržaški socialisti reagirali z ideološkimi prezirom do onih plasti proletariata, ki niso bile dovzetne za vzgojne napore socialistov. To pomanjkanje vrlin v najnižjih plasteh tržaškega proletariata so si razlagali na več načinov, socialisti nemške narodnosti npr. s stereotipnimi "antropološkimi" značilnostmi Italijanov in Mediterancev. Cattaruzza pa poudarja, da je treba razloge posebnih karakteristik tržaškega proletariata iskati v hitrosti

njegovega izoblikovanja, njegovi večnacionalni sestavi, raznolikem geografskem izvoru njegovih članov, prevladovanju nestalno zaposlenih in nizko kvalificiranih delavcev, šibki organiziranosti razrednega nasprotnika ter v insularnosti Trsta glede na zaledje. Manj prepričljiv je prikaz odnosa slovenskih socialistov do NDO, ko avtorica ponovno prevrača Regentove ocene (ta je NDO označil kot organizacijo fašističnega tipa, a brez odprte podpore državnega aparata in meščanskega razreda) in pravi, da so socialisti spopad prestavili s politične na fizično, nasilno raven.

Posebej pomemben pa je v tem poglavju del, ki je namenjen analizi značilnosti mobilizacije mas. To predvsem zaradi ugotovitve, ki dokončno obračunava z mitoma "Austrie felix" in prelomnem pomenu ter povsem nenapovedljivem značaju fašistične načrtne uporabe nasilja, o vzporedni rasti mobilizacije mas in uporabe nasilja s strani vseh političnih dejavnikov. Neka razlika je opazna od časa kampanje za splošno moško volilno pravico, ko postajajo množične manifestacije bolj urejene, množice pa bolj sveste svojih pravic in bolj dovzetne tudi za abstraktnejše politične zahteve.

Zadnje poglavje zadeva nacionalno vprašanje v okviru Jadranskega socializma. Cattaruzza zagovarja tezo, da je bil internacionalizem, ki je mejil skoraj na nacionalno indiferentnost, tisti socialistični ideal, ki se je najgloblje zakoreninil v tržaškem proletariatu. To predvsem v italijanskem delu, kjer so socialisti bili hegemoni. Slovenski socialisti pa naj bi nad slovenskim delavstvom nikoli ne imeli hegemonije, saj naj bi bil v slovenskem delavstvu mogoče močnejši ideološki vpliv NDO. To je nedvomno tvegana trditev, ki je avtorica ne utemeljuje dovolj, ki je pa predpostavka še bolj dvomljivih in tveganih zaključkov, ki jih je avtorica zapisala v sklepu in ob katerih se bom kasneje ustavil.

Omenil bi še prikaz razlik v odnosu do nacionalnega vprašanja, ki so obstajale med slovenskimi socialisti, ki so naravno povezovali socialno in nacionalno emancipacijo, in italijanskimi socialisti, za katere je bil odnos do nacionalnega vprašanja mnogo bolj problematičen. K razlagam avtorice za tako stanje bi dodal le še eno, ki je sicer preprosta, a zato nič manj prepričljiva. Razlika je izvirala iz različnega položaja slovenskega in italijanskega naroda. Kot pripadnikom nedominantnega, celo tlačenegega naroda je bilo za slovenske socialiste nacionalno in socialno vprašanje neočljivo povezano. Mnogo težje pa je bilo za italijanske socialiste, ki jim kot pripadnikom dominantnega naroda ta povezanost ni bila sama po sebi vidna. Iz tega pa je izviral tudi mnogo bolj zapleten odnos do nacionalnega vprašanja, ki je lahko imel tudi radikalne oblike rešitve: enačenje razrednih nasprotnikov z italijanstvom je imel kot posledico odpovedovanje svoji lastni nacionalnosti (nacionalni indiferentizem) in v tržaškem italijanskem proletariatu tako razširjen pojav poudarjanja lokalne identitete ("tržačanstva"). Zelo poglobljena je analiza stališč glede nacio-

nalnega vprašanja edinega pomembnejšega intelektualca v vrstah italijanskega socializma ob Jadranu, Angela Vivanteja, ki jih Cattaruzza postavlja v strugo tradicije avstromarksističnih mislecev (Bauerja in drugih).

Zadnji del knjige je namenjen razvoju jadranskega socializma ob izbruhu vojne in neposredno po njenem koncu. Že takoj ob izbruhu vojne je prišlo do razkola med tržaškimi socialisti in dunajsko centralo zaradi članka, ki je v osrednjem strankinem glasilu poveličeval odločitev nemških socialdemokratskih poslancev, da glasujejo za vojne kredite. Posebej bi se rad ustavil ob dveh trditvah, ki se pojavijo prav na koncu. Cattaruzza pravi, da so ob koncu vojne Slovenci v Trstu in okolici prešli masovno na revolucionarna stališča bolj iz nacionalnega sovraštva, kot iz razrednih motivov. Mislim, da je osnov za tako sklepanje res malo. Glede na to, da govori avtorica tudi o vlogi, ki ga je v masovnem odločanju italijanskih delavcev po maju 1945 za Jugoslavijo igral internacionalizem, ki se je v tržaškem proletariatu udomačil prav v avstrijski dobi, bi rad spomnil na drugi moment iz časa po drugi svetovni vojni, ki nam o nacionalizmu slovenskih najnižjih slojev daje drugačno sliko od one, ki nam jo prikazuje Cattaruzza. Dejstvo je namreč, da so se ob priliki kominformovskega razkola slovenski komunisti na Tržaškem v veliki večini odločili na podlagi razrednih motivov in izbrali "kominformistično" KPI.

Povsem pa se strinjam z drugo trditvijo, ki pravi, da so bili tržaški socialisti zaradi njihove gradualistične usmerjenosti povsem nepripravljeni na razplet dogodkov po vojni in še posebej na vse bolj razširjeno uporabo nasilja s strani nasprotnikov. A nepripravljeni niso bili le socialisti, nepripravljeni so bili tudi slovenski narodnjaki, ki jim je z vojno skopnela tudi najbolj masovna in borbena organizacija, NDO. Rad bi le pripomnil, da je nepripravljenost tako socialistov kot narodnjakov izvirala predvsem iz nove kvalitete povojnega nasilja, iz nikoli prej preizkušenega dejstva, da je ena stran, fašisti, lahko računala na podporo italijanskega državnega aparata in meščanstva.

Sandi Volk

*Egon Pelikan: AKOMODACIJA IDEOLOGIJE
POLITIČNEGA KATOLICIZMA NA SLOVENSKEM.
Maribor, Založba Obzorja Maribor, 1997, 152 strani.*

Knjižno delo E. Pelikana *"Akomodacija ideologije političnega katolicizma na Slovenskem"* predstavlja celovito zgodovinsko študijo, dopolnjeno s klasičnim sociološkim diskurzom in koncepti filozofske misli. Avtor nas s pomočjo izčrpnih virov najvidnejših predstavnikov slovenske katoliške misli na začetku tega stoletja, A. Mahničem, A. Ušeničnikom, J. E. Krekom ter drugimi, seznanja s temeljno problematiko predstavljenega knjižnega dela - procesom modernizacije, ki je zajel staro